

Romuald Rak

Realizacja duszpasterstwa w archidiecezji katowickiej w latach 1985-1995

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 27-28, 7-24

1994-95

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ROMUALD RAK

**REALIZACJA DUSZPASTERSTWA W ARCHIDIECEZJI
KATOWICKIEJ W LATACH 1985—1995**

W 1993 r na II Sympozjum Naukowym organizowanym przez Instytut Górnośląski wygłosiłem referat poświęcony działalności pięciu biskupów katowickich¹. W referacie tym chodziło nie tyle o wyczerpujące dane z życia i działalności tych biskupów, ile o ukazanie charakterystycznych dla nich rysów duszpasterstwa, inspirowanego wprawdzie przez nich, ale prowadzonego przez licznych kapłanów diecezjalnych, kapłanów bardzo często zdyscyplinowanych, gorliwych i oddanych sprawie Bożej.

W ostatniej części referatu pokusiłem się o ukazanie rysów duszpasterstwa aktualnego biskupa katowickiego, Damiana Zimonia, który rządy w diecezji objął w 1985 r. W czasie ich sprawowania dokonały się w diecezji dwie zasadnicze zmiany: pierwsza związana jest z upadkiem ateistycznego komunizmu, spowodowana jednoczesnym upadkiem Rosji Sowieckiej, co znalazło swój wyraz w wolności ideologicznej i polityki Polski i krajów przynależnych do tzw. bloku państw wschodnich, kierowanych przez Moskwę. Druga przemiana dokonała się w 1992 r. przez nowy podział diecezji polskich, przez powstanie nowych diecezji i nowych prowincji kościelnych. Nowe diecezje nie są już tak duże, miarą ich jest fakt zamieszkania w przybliżeniu około miliona wiernych. Diecezja Katowicka otrzymała przez to nowe oblicze: terytorialnie należy do mniejszych, gdyż prawie połowę swego terytorium oddała dwom nowym diecezjom: gliwickiej i bielsko-żywieckiej, sama stając się archidiecezją i stolicą metropolii górnośląskiej, przy czym z dotychczasowej liczby około 2.200.000 wiernych pozostało blisko 1,5 mln.

Te dwie przemiany rzutują mocno na duszpasterstwo nowej archidiecezji. Pierwsza przemiana przynosi już pewne owoce — nie bez pracy i trudów. Niełatwą jest — mimo bezpowrotnego upadku komunizmu — zmiana mentalności ludzi, którzy nagle znaleźli się w demokratycznym systemie państwowym, wymagającym politycznego i gospodarczego zaangażowania się wszystkich w rozbudowę nowego państwa. Jest to niełatwe wobec pozostania często przy rządach dużej grupy tzw. postkomunistów, związanych niekiedy bardzo silnymi więzami z dawną partią, nie mogąc pogodzić się z nowym systemem demokratycznym, a zważyć trzeba, że jeszcze do niedawna do partii komunistycznej należało blisko 3 ml członków. Nadal myślą oni wychowani w szkołach ateistycznych po staremu. Do postkomunistów należy dołączyć ludzi permanentnie niezadowolonych, nie myślących (bo dawniej myślała za nich partia), ludzi

¹ R. Rak, *Charakterystyczne rysy duszpasterstwa biskupów katowickich (1922—1992)*, w: W. Świątkiewicz, J. Wycisło (red.), *Metropolia Katowicka — Górnośląska. Dziedzictwo historii — Wyzwania wobec przyszłości*, Katowice 1994, 30—44.

niecierpliwych, nie dostrzegających ruiny gospodarczej pozostawionej w spadku nowemu państwu, a jeszcze bardziej nie dostrzegających ruiny duchowej.

Druga przemiana związana jest z faktem nowych diecezji, cząstek Kościoła Powszechnego. Jest rzeczą sprawdzoną, że komuniści i wszelkiego rodzaju dyktatorzy i niewierzący, kierujący państwem, nie dawali i nadal nie dają zezwoleń na powstanie nowych diecezji, parafii czy też na budowę nowych kościołów. W ostatnich latach — po roku 1981 — partia komunistyczna w Polsce, razem z partią komunistyczną Związku Radzieckiego, była już słaba, dawała więc, choć niechętnie, zezwolenia na budowy kościołów, ale stworzenie nowych diecezji stało się możliwe dopiero po 1989 r., kiedy to Sejm Polski uchwalił ustawę o nowym stosunku Państwa do Kościoła². My dziś tę niechęć widzimy np. w Niemczech, w których rządy pewnych „landów” nadal są przeciwnie utworzenia nowej diecezji w Hamburgu. Dlaczego? Bo ludzie niewierzący, sprawujący rządy stają się często nieświadomymi agentami złego ducha, który dobrze wie, że każda nowa diecezja lub parafia jest nową i żywą komórką Królestwa Bożego. Podzielone diecezje i parafie nie powodują zmniejszenia swej żywotności, przeciwnie, one zawsze wykazują większą dynamikę. Jak dalece duszpasterstwo w nowych diecezjach zdynamizowało się, trudno to jeszcze dziś dostrzec, ale podobnie trudno jest dostrzec w ogóle rozwój Królestwa Bożego na ziemi. Rozwój ten dokonuje się bowiem cicho i spokojnie, inne prawa nim rządzą. Wyraźnie zwraca na to uwagę sam Chrystus, gdy mówi, że Królestwo Boże nie przychodzi dostrzegalnie (Łk 17,20), a mimo to ono już jest i jest pośród tych, którzy go oczekują. Królestwo to okaże się w całej pełni wtedy, kiedy Chrystus przy końcu czasów przekaże je swojemu Ojcu. Niemniej Królestwo to już jest, a wchodzi się do niego przez wiarę i chrzest (por. J 3,5), a często przez wiele ucisków tu, na ziemi (por. Dz 14,21), przez dobre czyny, przez głoszenie Ewangelii i przez współpracę dla rozwoju tegoż Królestwa (Kol 4,11).

Na tle tych dwóch ogromnych przemian i na tle Ewangelii Chrystusa o zbliżającym się Królestwie Bożym można zobaczyć działalność duszpasterską nowej Diecezji względnie Archidiecezji Katowickiej. Próbę opisu tej działalności chcemy oprzeć na zasadach jej prowadzenia, jak je zakreślił Sobór Watykański II.

I. WYTYCZNE SOBORU WATYKAŃSKIEGO II DLA DZIAŁALNOŚCI DUSZPASTERSKIEJ DIECEZJI

Konstytucja dogmatyczna Soboru dała jedynie bardzo ogólne ramy dla wielokierunkowej działalności diecezji. Konkretnym rozwinięciem wskazań Konstytucji jest Dekret Soboru o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele. Ważne jednak są również pewne wskazania, jakie przynosi Konstytucja tegoż Soboru o Kościele w świecie współczesnym. Ostatecznie wszystkie zlecenia i normy zebrane zostały w dyrektorium Kon-

² Ustawa z 17.5.1989 o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U.Nr 29, poz. 154) i Ustawa z 17.5.1989 o gwarancjach wolności sumienia, i wyznania (Dz.U.Nr 29, poz. 155), Wiadomości Diecezjalne Katowickie 57(1989) nr 9, 315—360.

gregacji dla spraw Biskupów z 22.2.1973 r.³ Ponieważ jednak Dyrektorium to jest rozwinięciem i usystematyzowanym zebraniem wszystkich wskazań pastoralnych dla duszpasterstwa biskupa i jego diecezji, pozostaniemy nadal przy wyżej cytowanych dokumentach Soboru. W wielkim skrócie możemy powiedzieć:

1. Pierwszym zadaniem biskupa, jego diecezji, jego kapłanów i wiernych jest duszpasterski stosunek do całego Kościoła. Chodzi o potrzeby Kościoła na innych terenach świata, na których nie głoszono jeszcze Słowa Bożego lub na których z powodu szczupłej liczby kapłanów zagraża wiernym niebezpieczeństwo odstępstwa od nakazów wiary lub nawet utrata samej wiary. Do tych wskazań, wynikających niewątpliwie z kolegialności całego Episkopatu świata, dochodzi jeszcze troska o inne Kościoły w tych diecezjach, które zostały dotknięte najrozmaitszymi klęskami tak żywiołowymi, jak i politycznymi (DB 6).

2. Na drugim miejscu trzeba wymienić współpracę biskupów i ich diecezji z Konferencjami Terytorialnymi Biskupów, z synodami krajowymi lub prowincjonalnymi (DB 36—38), oraz współpracę z biskupami prowincji kościelnej lub też z diecezjami sąsiednimi (DB 39). Współpraca ta jest też konieczna dla dobra dusz jednej metropolii i dla nadania większej owocności jej pracy.

3. Dalszym terenem działalności biskupów i ich diecezji są trzy zasadnicze zadania, jakie mają spełnić — każdy na swój sposób — wszyscy: biskupi, ich współpracownicy w urzędzie biskupim, kapłani oraz świeccy, również do tego powołani (DB 15). Na czoło wysuwa się:

a) Obowiązek nauczania i obwieszczania wiernym Ewangelii Chrystusa. Są to zadania, które mają spełniać wszyscy, a szczególnie rodzice dzieci, jako ci, którzy stoją na czele Kościoła Domowego, katecheci i kapłani. Wszyscy oni mają dla głoszenia Słowa Bożego być utwierdzeni w wierze, mają coraz głębiej poznawać tajemnice paschalną, pilnując równocześnie modlitwy i posługi Słowa (Dz 6,4). Wielką pomoc dla duszpasterzy, katechetów i rodziców ma być działalność Wydziału Katechetycznego względnie Nauki Chrześcijańskiej danej diecezji (DB 12—14).

b) Obowiązek uświęcania jest następnym, ważnym obowiązkiem wszystkich a najpierw kapłanów, by służyli Ludowi Bożemu przez szafarstwo sakramentów św. (DB 15), ciągle pamiętając o naczelnym zadaniu, by sami coraz głębiej rozumieli to, co sprawują w świętych obrzędach, aby żyli życiem liturgii i udzielali go wiernym powierzonym ich pieczy (KL 18). Tu trzeba wspomnieć i przypomnieć troskę o tych, którzy pomagają kapłanom w pełnieniu służby liturgicznej (kościelni, organiści, ministranci, lektorzy, członkowie chórów i scholi). Wszyscy oni pełnią bowiem prawdziwą służbę liturgiczną (KL 29). Pomocą ma tu być Diecezjalna Komisja Liturgiczna, odpowiedzialna za rozwój duszpasterstwa liturgicznego, Komisja Muzyki i Komisja Sztuki Kościelnej (KL 43—46).

c) Pasterska troska dotyczy „poznania owiec”, ich nieustannego gromadzenia i urabiania tak, by wszyscy poddani biskupa czy proboszcza jako pasterzy, żyli i działali we wspólnocie miłości (DB 16). Konkretnie będzie chodziło o troskę o duchowy, intelektualny i materialny stan kapłanów i katechetów, by zdolni byli do wiernego i owocnego pełnienia swych

³ Kongregacja do spraw Biskupów. Dyrektorium *Ecclesiae Imago* z 22.2.1973, Watykan 1973 (tłum. polskie).

posług. Należała też tu będzie sprawa apostołatu szeroko pojętego. Chodzi o ściśle zespolenie w diecezji wszelkich dzieł apostołskich, zwłaszcza w działalności najrozmaitszych grup, grup naturalnych, zakonnych, zawodowych, które na swój sposób dążą do doskonałości chrześcijańskiej lub też mają na celu głoszenie Ewangelii lub pełnienie dzieł miłości. Tu należy troska o chorych lub troska o tych, którzy ze względu na warunki nie mogą korzystać z ogólnej, zwykłej opieki duszpasterskiej proboszczów, jak, np. żołnierze, policja i inne grupy (DB 17; DB 43—44). W spełnianiu tego urzędu pasterskiego ma biskupowi, kapłanom i wiernym służyć w szczególności sposób Wydział Duszpasterski.

4. Do działalności diecezji należą jeszcze inne zadania, na które zwraca uwagę Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym, a mianowicie:

a) działalność na polu kultury, wszystkim bowiem musi leżeć na sercu łączność wiary z kulturą, a może jeszcze bardziej konkretnie łączność orędzia zbawczego z kulturą ludzką (KDK 53, 56);

b) działalność katolików w życiu gospodarczo-społecznym. Przed biskupami, kapłanami i wiernymi stoją ogromne zadania związane z pracą, z wypoczynkiem i czasem wolnym, nie zawsze dobrze wykorzystywanym ze względu na nie zawsze właściwe oddziaływanie środków społecznego przekazu; tu też należy troska o pozbawionych pracy i ich rodziny (KDK 63 i 72);

c) troska o współczesne życie polityczne i sprawa zaangażowania świeckich w aktywną działalność związaną z wartościami chrześcijańskimi, co łączy się z przygotowaniem chrześcijan przekonanych o swych obowiązkach, wypływających z wiary, chrztu i bierzmowania. Chrześcijanie ci mają wszędzie, zwłaszcza w partiach politycznych, w parlamentach czy w związkach zawodowych reprezentować te wartości na rzecz przyjmowania ich przez innych i kierowania się nimi w życiu (KDK 73, 75).

II. REALIZACJA POWYŻSZYCH WSKAZAŃ W KOŚCIELE KATOWICKIM

Przedstawione wyżej wskazania Soboru Watykańskiego II ułatwiają nam rzeczowe i formalne ujęcie naszych zamierzeń. Nie chodzi tu o ukazanie wszystkiego, co się dokonuje w diecezji, ale są pewne nowości, które ukazują się nam w całej pełni dopiero na tle całości. Chodzi najpierw o kontynuację tego, co zainicjowali i co zdziałali poprzednicy biskupa Damiana i jego kapłanów-pomocników w poszczególnych Wydziałach Kurii. Nie ma zresztą takich nowości, które nie miałyby swego fundamentu w Piśmie św., w Tradycji i w duszpasterstwie Kościoła, ale metody działania są często inne i dlatego mogą się zmieniać. Ich ukazanie jest dziś o tyle ważne, że dokonują się w burzliwych i szybko zmieniających się czasach, powodujących pewne niepokoje u wiernych, nie zawsze dobrze radzących sobie z natychmiastową i powszechną informacją ze strony środków przekazu społecznego.

Nawiązując teraz do wskazań Soboru Watykańskiego II, możemy ukazać działalność diecezji.

1. Stawiając na pierwszym miejscu działalność diecezji w stosunku do całego Kościoła, zwłaszcza do krajów misyjnych, trzeba powiedzieć, że działalność diecezji wzmożła się pod tym względem bardzo po wizycie

biskupa Damiana w Afryce w 1988 r. tam, gdzie pracują nasi księża misjonarze⁴. Diecezja otwarta się jeszcze bardziej na działalność misyjną. Mamy dziś na misjach 16 księży diecezjalnych.

Działalnością misyjną trzeba wspomóc również kraje sąsiadujące z Polską. W Czechach pracuje dziś 5 kapłanów naszej archidiecezji, na Słowacji 1. Niezależnie od księży pracujących w Niemczech (35), w Anglii (6), w Austrii (4), nie zapomniawszy tych, którzy jako ekskardynowani tam pracują, spora liczba kapłanów wyjechała na tereny dawnego Związku Radzieckiego, dziś przynależnych do tzw. Wspólnoty Niepodległych Państw. Na tych terenach znajduje się dziś już 7 kapłanów: 4 w Rosji, 1 w Mołdawii, 2 na Ukrainie. W najbliższej przyszłości pojedą tam dalsi kapłani. I w tym wypadku należy podkreślić fakt odwiedzenia tych kapłanów przez wikariusza generalnego archidiecezji, ks. prałata W. Skworca w 1993 i 1944 r.⁵ W obydwu wypadkach odwiedzin chodzi o podkreślenie łączności z Arcypasterzem, kapłanami, o udzielenie im pomocy duchowej i materialnej i o zastanowienie się nad dalszą pomocą, jakiej inni kapłani mają im udzielić.

Przy tej okazji trzeba wspomnieć, że z terenu archidiecezji wyjechało na misje kilkanaście sióstr ze Zgromadzenia św. Karola Boromeusza, ze Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Panewnickich, kilka placówek na terenach wschodnich otworzyły również Siostry św. Jadwigi, zwłaszcza na Białorusi⁶.

Do zanotowania godnym jest fakt powołania przez Księży diecezjalnej „Kapłańskiej Pomocy Misyjnej”, mającej na celu pomoc w utrzymaniu misjonarzy i księży zwłaszcza na Wschodzie, żyjących niekiedy w bardzo ubogich warunkach. Niezależnie od tego wierni archidiecezji, poproszeni krótką odezwą Arcybiskupa, potrafili złożyć ogromne, bo miliardowe sumy na pomoc ofiarom trzęsienia ziemi w Armenii, ofiarom wojny domowej w Bośni i Hercegowinie oraz ostatnio wyniszczającej wszystko i wszystkich wojny plemion w Ruandzie⁷.

Trzeba więc stwierdzić, że zmysł dla misji i nędzy innych krajów, a tak samo dla wzajemnej pomocy (gdyż każde obdarowanie innych wraca w inny sposób w postaci darów duchowych z powrotem) istnieje w archidiecezji, nie powodując żadnego uszczuplenia finansowego u kapłanów czy wiernych. Diecezja daje i otrzymuje z powrotem.

Podobne — wzajemne obdarowanie się przyniosło tzw. partnerstwo dwóch diecezji: diecezji Essen i archidiecezji Katowice⁸. Pierwszorzędnym celem tego partnerstwa jest ewangelizacja i chrześcijańska służba wobec świata, a potem chodzi o konkretną wymianę doświadczeń diecezji pod wieloma względami, zwłaszcza pod względem uprzemysłowienia,

⁴ Bp D. Zimón, *Podróż do Afryki*, „Gość Niedzielny” 1988 nr 45, s. 3—4; nr 46, s. 3 i nr 46, s. 4.

⁵ Obrazki z WNP (Wspólnota Niepodległych Państw), Wywiad z ks. prał. W. Skworcem, wikariuszem generalnym archidiecezji katowickiej łącznie z jego podróżą wizytacyjną, „Gość Niedzielny” nr 35 z 28.8.1994, s. 8—9.

⁶ Dane statystyczne pochodzą częściowo z ostatniego, w 1992 r. złożonego sprawozdania „ad limina apostolorum”, por. Archiwum Kurii Metrop. Katowice nr VAI—5907/92. Innych danych dostarczyły kancelaria Kurii Metropolitalnej i Wydział Duszpasterski.

⁷ Tylko dla przykładu: Abp D. Zimón, *List pasterski na I. niedzielę Wielkiego Postu 1993 r.*: Arch. Kurii Metr., Katowice nr VAI—5992/93.

⁸ *Partnerstwo między diecezjami Essen a Archidiecezją Katowicką*, Wiadomości Archidiecezjalne Katowickie 61(1993) nr 11, 489—532. [dalej: WADK].

podobnych do siebie. Dobre przygotowanie spotkań tak w Essen (3—7.6.1993), jak i w Katowicach (18—21.11.1993) przyniosło już wiele dobrych owoców.

2. Współpraca biskupów i ich diecezji w Polsce dokonuje się również na płaszczyźnie wzajemnego obdarowywania się. Należy tu najpierw wymienić wkład Arcybiskupa i kapłanów archidiecezji w prace Komisji Episkopatu do spraw Duszpasterstwa Ogólnego. Tak Arcybiskup jako przewodniczący Komisji, jak i kapłani archidiecezji zaangażowani są mocno w przygotowanie konferencji, w redakcję, wydanie i druk ogólnopolskich programów duszpasterskich, dziś już słynnych nie tylko w Polsce, ale i za granicą, (np. Polska Misja Katolicka w Anglii zamawia zawsze około 100 egzemplarzy programów). Ostatni program dotyczący problemów związanych z rodziną i w ogóle z ideą „komunii” ukazał się w dwóch, objętościowo dużych tomach⁹.

Rozwój diecezji na szerszej i ogólnokrajowej płaszczyźnie dokonuje się następnie przez pracę i wkład zaangażowanych kapłanów diecezji i powoływanych zespołów świeckich katolików w II Polski Synod Plenarny. Jak prace przygotowawcze wyglądają, można się przekonać czytając i studiując sprawozdanie z sesji centralnie zorganizowanych i z pracy synodalnych zespołów¹⁰. Podobnie było z II Krajowym Kongresem Eucharystycznym, którego punktem kulminacyjnym była pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Diecezja tym kongresem żyła, przenosząc swoje przeżycia na I Diecezjalny Kongres Eucharystyczny w 1988 r. Trudno powiedzieć, jakie korzyści kongresy te przyniosły dla diecezji. Korzyści te są prawdopodobnie zakryte, nam jednak chodzi o działalność kapłanów zaangażowanych w pracę jednego i drugiego kongresu, na co wskazywał tak w zaproszeniu na Kongres Diecezjalny, jak i w odezwie po zakończeniu Kongresu bp. Damian Zimoń¹¹.

Nowo powstała metropolia górnośląska pielęgnuje nadal kontakty z biskupami diecezji opolskiej i gliwickiej. Od lat przyjeżdżali biskupi opolscy do Piekar, przyprowadzając ze sobą pielgrzymki z Bytomia i okolicy. Punktem kulminacyjnym tych kontaktów w roku bieżącym, 1994, była wspólna pielgrzymka do Patrona Archidiecezji i diecezji Opolskiej, do Kamienia Śląskiego, miejsca urodzenia św. Jacka. Pielgrzymkę tę urządzono z okazji 400-letniej rocznicy kanonizacji św. Jacka¹². Przy tej okazji trzeba podkreślić i tutaj żywotność Archidiecezji i nadal nie słabnące przyciąganie pielgrzymów przez Obraz Matki Boskiej Piekarskiej, dotąd corocznie przychodzą nawet pielgrzymki piesze z nowej diecezji sosnowieckiej i bielsko-żywieckiej.

3. Przechodząc do ukazania działalności duszpasterskiej diecezji w jej zasadniczych funkcjach: nauczycielskiej, kapłańskiej i pasterskiej, trzeba najpierw zwrócić uwagę na szkolenie tych, którzy uczestniczą lub mają w tych funkcjach uczestniczyć.

⁹ Komisja Episkopatu Polski do spraw Duszpasterstwa Ogólnego, Program na rok 1993/94, *Evangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, 2 tomy, Katowice 1993.

¹⁰ *Materiały o pracach II Polskiego Synodu Plenarnego w archidiecezji katowickiej*, WADK 62(1994) nr, 6, 271—362.

¹¹ Por. Zaproszenie biskupa do udziału w I Diecezjalnym Kongresie Eucharystycznym, WDK 56(1988) nr 5, 168—171; a również *Odezwą Biskupa Katowickiego z 7.6.1988 po zakończeniu tegoż Kongresu*, WDK 56(1988) nr 6, 190—191.

¹² *Jubileusz Patrona Metropolii, św. Jacka*, „Gość Niedzielny” nr 35 z 28.8.1994, s. 1 i 26.

Na czoło wybija się Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne w Katowicach, które przez 6 lat przygotowuje alumnów do pracy duszpasterskiej. Dla przygotowania tegoż wielką pomoc stanowi dziś dokument Jana Pawła II o formacji kapłanów we współczesnym świecie *Pastores dabo vobis* z 25.3.1992 r. oraz następujący po nim inny dokument, mianowicie *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, wydany przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa z 31.1.1994 r.¹³ Obydwa dokumenty będą wkrótce owocowały tak w formacji alumnów, jak i w formacji kapłanów, która ma być dalszym ciągiem formacji seminaryjnej. Tu można dodać, że formacja alumnów jest pilnie obserwowana przez Księdza Arcybiskupa, który regularnie przynajmniej co miesiąc spotyka się z władzą seminaryjną i bardzo często z samymi alumnami.

Powstaje jednak pytanie, czy Katowickie Seminarium znajduje się w fazie rozwoju? Liczby wstępujących do seminarium są jeszcze dość wysokie, chociaż lekki spadek powołań można zaobserwować, niezależnie od podziału diecezji. Podobnie jest ze święceniami kapłańskimi. Dane ostatnich lat są następujące: Na pierwszy rok studiów przyjęto: 1990 — 51 alumnów, 1991 — 37; 1992 — 47; 1993 — 40; 1994 — 41. Święcenia kapłańskie otrzymało: 1987 — 52 diakonów; 1988 — 35; 1990 — 70; 1991 — 64; 1992 — 61; 1993 — 36; 1994 — 42. Alumni nie rekrutują się już ze środowisk chłopskich, raczej z miast i osiedli. Dla powołań nowych przeprowadza się liczne akcje, zespoły alumnów co tydzień wyjeżdżają do parafii, by tam spotkać się z młodzieżą i przybliżyć jej kapłaństwo Chrystusowe. Wydaje się, obserwując alumnów, władzę oraz rodziców i rodzeństwo alumnów, którzy często przyjeżdżają, biorąc m.in. udział w dniach skupienia dla nich organizowanych, że seminarium rośnie i rozwija się pod względem duchowym i wzrostu powołania w samych alumnach.

Przygotowanie kadry profesorskiej jest dalszym, naczelnym zadaniem, jakie stoi przed diecezją i jakie jest realizowane w miarę możliwości personalnych. Archidiecezja może dziś poszczycić się 164 kapłanami, którzy zyskali stopień licencjata, doktora i doktora habilitowanego, niezależnie od zyskiwania przez alumnów kończących studia seminaryjne stopni magistrów teologii. Liczba kapłanów wysłanych na studia uniwersyteckie na uczelnie krajowe i zagraniczne wynosi obecnie (stan z 1.10.1994) 22 kapłanów.

Jeżeli chodzi o świeckich, to szkolenie odbywa się najpierw na Pięcioletnim Eksternistycznym Studium Teologicznym. Jest to po prostu filia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Drugą instytucją naukowo-dydaktyczną jest Czteroletnie Studium Teologiczne jako filia Instytutu Wyższej Kultury Religijnej przy KUL-u. Liczba studiujących stale wzrasta. Obydwa studia liczą przeszło 400 studentów. Do tych instytucji dochodzi Archidiecezjalne Studium Organistowskie i Studium Sztuki Sakralnej.

W ostatnich latach powstały jeszcze dalsze 3 studia: Pierwszym jest Podyplomowe Studium Rodziny, trwające 3 lata. Powstało ono w 1992 r. Jego zadaniem jest formacja duchowa, kształcenie i dokształcanie tzw. powierników rodzin. Są to już ludzie po innych studiach (pedagogicznych,

¹³ J a n P a w e ł II, *Posynodalna Adhortacja apostołska „Pastores dabo vobis”* z 25.3.1992, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 13(1992) nr 3—4; Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów* z 31.1.1994, Watykan 1994.

psychologicznych, medycznych czy teologicznych). Ich zadaniem jest pełnienie funkcji instruktorskich, służenie radami kapłanom, katechetom, młodym małżeństwom, rodzinom itd. Z nimi nawiązują powiernicy kontakt, prowadzą nawet lekcje religii w szkołach, zwłaszcza te, które poświęcone są przygotowaniu do małżeństwa, itd. Ze studium tego korzysta obecnie około 160 osób¹⁴.

Drugim nowo powstałym studium jest erygo wane w 1993 r. Dwuletnie Studium Katolickiej Nauki Społecznej w celu realizowania wskazań Katolickiej nauki. Konkretnie chodzi tu o uzyskiwanie i przekazywanie innym wyników pogłębionej w świetle wiary i tradycji Kościoła refleksji nad dzisiejszą złożoną rzeczywistością ludzkiej egzystencji w społeczeństwie, w kontekście również międzynarodowym¹⁵. Studium to ukończyło w pierwszym roku 80 osób, które będą kontynuowały w roku następnym. Na rok I jest na razie 50 nowych zgłoszeń.

Trzecim studium jest tzw. Kolegium Teologiczne Archidiecezji Katowickiej, powstałe w 1993 r. Jego celem jest kształcenie katechetów — nauczycieli religii i zdobywanie przez już mających inne dyplomy akademickie tych kwalifikacji zawodowych, jakie wymagane są od nauczycieli religii przez Ministerstwo Edukacji Narodowej¹⁶.

Po tych uwagach dotyczących szkolenia i formacji tak alumnów seminarium, kapłanów, jak i świeckich, przygotowujących się do pełnienia — każdy na swój sposób — funkcji nauczycielskiej, kapłańskiej oraz funkcji pasterskiej, możemy przystąpić do ukazania realizacji zamierzeń duszpasterskich w tych trzech zakresach.

a) Funkcja nauczycielska realizuje się przez kaznodziejstwo i katechizację wiernych na wszystkich szczeblach ich chrześcijańskiego życia, a więc dzieci, młodzieży i dorosłych. Przekazywanie prawd wiary i wychowanie zwłaszcza dzieci i młodzieży doznało ostatnio wielkich przemian ze względu na wprowadzenie katechizacji do szkół państwowych i na możliwość tworzenia szkół prywatnych. W międzyczasie powstały na terenie archidiecezji 2 szkoły podstawowe i 5 szkół średnich o profilu katolickim. W Rybniku zaś Siostry Urszulanki prowadzą Prywatne Liceum Ogólnokształcące wraz z internatem.

W związku z tym wzrosły poważnie prace dotychczasowego Wydziału Katechetycznego przy Kurii Metropolitalnej. Chodzi najpierw o szkolenie nowych katechetów świeckich i zakonnych, o czym była mowa wyżej. Chodzi też o formację permanentą aktywnych już katechetów, a to odbywa się m.in. poprzez cykliczne spotkania w pięciu ośrodkach archidiecezji. W tych ośrodkach i rejonach powołano do życia i działania tzw. doradców metodycznych nauki religii, prowadzących i nadzorujących owe cykliczne spotkania.

Ponadto Wydział Katechetyczny przez swoich wizytatorów, których jest trzech, oprócz wizytacji parafii i szkół, ciągle musi być w kontaktach z władzami oświatowymi, by nie tylko diagnozować faktyczny stan

¹⁴ Por. H. Krzysteczko, *Duszpasterstwo rodzin w Archidiecezji Katowickiej*, WADK 62(1994) nr 1, 36–38.

¹⁵ *Dekret Arcybiskupa Katowickiego erygujący Studium Katolickiej Nauki Społecznej*, WADK 61(1993) nr 10, 447.

¹⁶ *Dekret erygujący Kolegium Teologiczne Archidiecezji Katowickiej*, WADK 61(1993) nr 10, 446.

katechizacji, ale, co również jest częste, usuwać nieprawidłowości w organizacji i posłudze katechetycznej, co ze względu na wprowadzenie nauki religii do szkoły jest dziś zrozumiałe.

Z inicjatywy Wydziału Katechetycznego zespół katechetów szkół średnich archidiecezjikatowickiej opracował we współpracy z Wydziałem archidiecezji poznańskiej nową serię podręczników dla szkół ponadpodstawowych pt. *Życie prawdą*. Podręczniki ukazały się drukiem w Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu¹⁷. Uświadomić sobie zresztą trzeba, że do czasu wprowadzenia religii w szkołach katecheci byli w sposób bardzo ubogi zaopatrywani w odpowiednie i potrzebne materiały i pomocne dydaktyczne. Wydział Katechetyczny i tu oferuje swoją pomoc.

b) Funkcja uświęcająca dotyczy modlitwy i liturgii Kościoła. Nad całością działań związanych z liturgią czuwa Diecezjalna Komisja Liturgiczna, której przewodniczy ks. infułat Stefan Cichy. Komisja ta może się poszczycić przygotowaniem i wydaniem w 1987 r. agendy liturgicznej dla kapłanów, zatytuowanej *Nabożeństwa Diecezji Katowickiej*¹⁸. Jest to zbiór nabożeństw eucharystycznych, nabożeństw związanych z rokiem liturgicznym, maryjnych, nabożeństw ku czci świętych i nabożeństw okolicznościowych, związanych zwłaszcza z wydarzeniami w życiu wspólnoty parafialnej. Agenda zawiera również dział błogosławieństw i poświęceń tradycyjnie stosowanych w diecezji.

Do liturgii należy — zgodnie z wskazaniem *Konstytucji o liturgii* — Eucharystia, a potem udzielanie sakramentów św. Na czoło wśród zagadnień pastoralnych wybija się udział wiernych we Mszy św. Kilka danych statystycznych ukaże nam rezultaty jednej z najistotniejszych trosk duszpasterzy, troski o regularny udział we Mszy św. Na razie trudno jest ustalić przeciętną tego udziału, a to ze względu na podział diecezji, co uwidacznia się w statystyce z ostatnich czterech lat. Jak wiadomo, w diecezji liczy się frekwencję wiernych na dwóch wybranych niedzielach: w Niedzielę Białą (II Wielkanocy) i w III niedzielę września. Równocześnie liczy się tych, którzy w tych dniach przystępują do Komunii św. Statystyka jest następująca:

Rok	1990	1991	1992	1993
Niedziela Biała, frekwencja na Mszy św.	1 041 411	1 037 226	808 331	776 659
III niedziela września, frekwencja na Mszy św.	1 195 216	1 037 226	712 899	723 950
Niedziela Biała. Ilość przyjętych Komunii	446 492	474 352	362 772	357 601
III niedziela września. Ilość Komunii św.	278 817	279 205	215 426	232 191

¹⁷ Informacje ks. dra M. Cogła, wizytatora katechizacji; por. również: tenże, *O nowych odpowiedzialnościach katechetów*, WADK 62(1994) nr 1, 40—46, oraz: *Raport o stanie oświaty, a dotyczący religii w szkole* (tamże, 46—53). Wszystko to wskazuje na duże trudności, jakie dziś piętrzą się przed nauczającymi i kierującymi katechizacją w archidiecezji.

¹⁸ *Nabożeństwa Diecezji Katowickiej*, Agenda Liturgiczna, Opracowanie zbiorowe Diecezjalnej Komisji Liturgicznej, Katowice 1987.

Wszystko wskazuje na to, że udział wiernych we Mszy św. ulega powolnemu spadkowi przy równoczesnym wzroście ilości rozdanych Komunii św., choć wzrost ten jest również powolny. W statystyce uwidacznia się podział diecezji od 1992 r. oraz ilość Komunii św. w czasie wielkanocnym i we wrześniu, we wrześniu jest on odpowiednio słabszy. Porównując ilość diecezjan z ilością biorących udział wynosi około 50% zobowiązanych do Mszy św. Na wsiach jest on odpowiednio większy (do 90%), w dużych miastach nie przekracza 30—35%¹⁹.

Jeżeli chodzi o inne sakramenty święte, to trzeba przyznać że 95% rodziców daje chrzcic swoje dzieci w Kościele. Coraz częściej jednak się zdarza, że pewna część dzieci przyjmuje chrzest dopiero przed I Komunią św. Gdy chodzi o małżeństwa, to 90% małżeństw zawieranych jest w Kościele. Troskę duszpasterzy powodują rozwody. Na ogół przyjmuje się, że na 10 małżeństw przypadają dwa rozwody, udzielane przez sądy świeckie. W wielkich miastach odsetek ten jest jednak o wiele większy. Podobnie jest z pogrzebami. Ze względu na złągodzoną obecnie praktykę Kościoła, zwłaszcza co do chrześcijan rozwiedzionych, z pogrzebów katolickich korzysta prawie 95% chrześcijan.

Z liturgią związane są również kościoły jako domy Boże, w których wierni parafii zbierają się zwłaszcza w niedzielę, by w dniu zwanym Dniem Pańskim obchodzić pamiątkę Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa w obrzędzie eucharystycznym. Każda parafia, nawet ta najmniejsza, ma dziś swój kościół lub taki kościół buduje. Przez długi czas ateistyczne władze nie dawały zezwoleń na te budowy mimo dużego zwiększenia się ludności. I jak tylko to stało się możliwe, przystąpiono do budowy. W wielu przypadkach budowa kościoła przyczyniła się do konsolidacji parafii i do wzrostu jej żywotności. Od 1985 r., czyli od objęcia rządów w diecezji przez biskupa Damiana Zimonia, do końca roku 1994 poświęconych zostało 66 kościołów. Jest to cyfra naprawdę imponująca.

c) Funkcja pasterska Kościoła realizuje się w różnorodnej działalności. Należy tu najpierw tzw. duszpasterstwo zwyczajne, właściwe dla każdego pasterza, biskupa czy proboszcza. Dziś jednak duszpasterstwo to tak się rozrosło, że przychodzą mu z pomocą rozmaite komisje, rady i specjalizacje, które zaliczamy do tzw. duszpasterstwa nadzwyczajnego²⁰. Wystarczy zresztą przejrzeć ostatni Schematyzm Archidiecezji Katowickiej, by na str. 54—59 podziwiać pracę Wydziału Duszpasterskiego z ks. prałatem Eugeniuszem Szczotkiem na czele, polegającą w zasadzie na koordynacji wszystkich rodzajów duszpasterstw. Wydziałowi Duszpasterskiemu służy najpierw swoją radą Archidiecezjalna Rada Duszpasterska i to niezależnie od tzw. Rady Wydziału Duszpasterskiego. Obydwie są złożone z przedstawicieli kapłanów diecezjalnych, zakonów, sióstr zakonnych i świec-

¹⁹ Dane statystyczne pochodzą ze sprawozdania „ad limina” j.w. Por. również: W. Zdaniewicz, *Udział katolików we mszy św. i Komunii św. na podstawie ankiet parafialnych 1980, 1984, 1988, 1991*, w: Program duszpasterski na rok 1992/93, Katowice 1992 oraz: W. Świątkiewicz, *Miejsce wartości religijnych w życiu społeczno-kulturowym na Górnym Śląsku*, w: *Metropolia Katowicka-Górnośląska*, 97—118.

²⁰ Por. R. Rak *Duszpasterstwo w Kościele po II Soborze Watykańskim*, AK 78(1986) 97—112.

kich. Pierwsza zajmuje się sprawami bardziej ogólnymi, druga jest powołana w 1992 r. dla pomocy w rozpoznaniu bardziej nagłych i aktualnych potrzeb duszpasterskich²¹.

Do zakresu działalności Wydziału należy najpierw duszpasterstwo zwane stanowym. Przez pewien czas rozumiano je jako duszpasterstwo stanów naturalnych, dzieci, młodzieży męskiej i żeńskiej, mężów, kobiet i rodzin. Dziś duszpasterstwo rodzin tak się rozrosło, że trzeba było je w pewnym sensie wyodrębnić i dlatego utworzono nowy Wydział Duszpasterstwa Rodzin. Natomiast do duszpasterstwa młodzieży dołączono dziś powołane do życia względnie po długiej przerwie reaktywowane Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, dziś bardzo ważne ze względu na konieczność zaangażowania się młodych chrześcijan w prace Kościoła i ważne dla wykształcenia pewnej elity lub nowej inteligencji katolickiej²². Do tegoż duszpasterstwa stanowego zaliczono również duszpasterstwo młodzieży uzależnionej, chociaż w zasadzie należy ono do duszpasterstwa już specjalistycznego, podobnie jak duszpasterstwo trzeźwościowe. Sprawa odpowiedniego zaszeregowania nie jest tu jednak ważna, ważne jest wykształcenie specjalistów — psychologów i lekarzy, którzy by mogli się tą młodzieżą fachowo zająć. Duszpasterstwo młodzieżowe nie ogranicza się jednak tylko do duszpasterstwa zorganizowanego. Księdzu Arcybiskupowi chodzi o objęcie troską duszpasterską całej młodzieży. Tej trosce służy m.in. coroczna Niedziela Palmowa, w której Arcybiskup zbiera wokół siebie kilkudziesięcne rzesze młodych ludzi, którym przedkłada swój program duszpasterski, wzywając ich do zaangażowania się apostołskiego wśród innych młodych ludzi. Programy swoje zamieszcza w homiliach, drukowanych następnie w „Wiadomościach Archidiecezjalnych Katowickich”²³.

Wśród wyliczonych w Schematyzmie duszpasterstw osobnej wzmianki domaga się Duszpasterstwo Akademickie, które po uzyskaniu przez Polskę wolności politycznej otrzymało wiele nowych impulsów do działania. Jeżeli przed zmianą profesorowie wyższych szkół ukradkiem przychodzili na spotkania adwentowe czy wielkopostne, dziś zjawiają się na nich masowo. Spotkania te, połączone z odpowiednią nauką, możliwością przystąpienia do Sakramentu pokuty, Mszą św., a potem z bardzo luźnym spotkaniem się z biskupem, profesorami seminarium i duszpasterzami akademickimi z ks. S. Puchałą na czele, z dzieleniem się nawzajem opłatkiem czy jajkiem wielkanocnym, cieszą się dużym powodzeniem.

Podobnie jest ze wspólnotą studencką, która w części jest nie tylko przedmiotem, ale nawet podmiotem tegoż duszpasterstwa i angażuje się dość mocno w apostołstwo wśród innych studentów. Dotychczasowe pomieszczenia: kościół akademicki, salka parafialna i prywatne mieszkanie duszpasterza nie wystarczały już na przyjęcie większej liczby studentów. Dlatego duszpasterstwu temu przydzielono nowe i obszerne

²¹ Dekret Arcybiskupa Katowickiego powołujący Radę Wydziału Duszpasterskiego w 1992 r., WADK 60(1992) nr 8, 323—324.

²² Dekret Prymasa Polski, erygujący z 10.10.1990 Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, WADK 58(1990) nr 10, s. 540. Dla Archidiecezji: Dekret z 13.10.1993, erygujący KSM Archidiecezji Katowickiej oraz dołączony do Dekretu Statut tegoż Stowarzyszenia, WADK 62(1994) nr 1, 7—18.

²³ Por. Homilie wygłoszone w czasie spotkań z młodzieżą w Niedzielę Palmową, (dla przykładu), WADK 60(1992) nr 4, 147—149 oraz WADK 62(1994) nr 4, 179—182.

pomieszczenia w gmachu Kurii Metropolitalnej (wejście od ul. Wita Stwosza 16). Nowy ośrodek może przyjąć więcej studentów, posiada nawet kaplicę, umożliwi wypicie kawy lub herbaty. W każdym razie studenci czują się tam dobrze²⁴.

Wydział Duszpasterski ma też pewien nadzór nad różnymi ruchami i grupami, które dziś, odpowiednio kierowane, mogą mieć wielkie znaczenie dla Kościoła. Do tych ruchów i grup istniejących w archidiecezji należy zaliczyć najpierw Ruch Światło-Zycie, skoncentrowany w tzw. oazach, Ruch Domowego Kościoła, Grupy Dzieci Maryi, Grupy modlitwne Odnowy w Duchu Świętym, Wspólnoty neokatechumenalne oraz Legion Maryi.

Duszpasterstwo tych grup rozwija się nierównomiernie. Jedne są w stadium rozwoju, inne te tendencji nie wykazują, chociaż są przekonane o tym. Powodem jest niewątpliwie ograniczenie się działalności tylko do modlitwy, brak natomiast zaangażowania apostołskiego. Podobnie jest z grupami zakonu świeckich św. Franciszka, które rozwijają się tylko w parafiach franciszkańskich. Utraciły one bowiem zmysł dla działań apostołskich, modlitwa sama w tym wypadku nie wystarcza.

Ostatnio odbyty w Niepokalanowie I Kongres Ruchów Katolickich (czerwiec 1994), przygotowany przez Radę Ruchów Katolickich, skupiający w sobie ponad 30 większych ruchów i stowarzyszeń, stwierdził ich duży rozwój, nie omieszkał jednak wyrazić swego niepokoju wobec słabej świadomości eklezjalnej członków. Brak tej świadomości może łatwo doprowadzić do całkowitego zerwania z Kościołem²⁵. Ten niepokój powinien prowadzić do dalszej pracy nad tymi ruchami i stowarzyszeniami i to w kierunku wzmożonej pracy nad świadomością ich przynależności do Kościoła.

Do wyżej wyliczonych grup dołączają się jeszcze inne grupy, najpierw te, które składają się na tzw. Duszpasterstwo Służby Liturgicznej, grupy związane z ruchem trzeźwościowym, a również grupy sportowców. Nowością jest dziś duszpasterstwo żołnierzy i policji, do niedawna jeszcze zupełnie niemożliwe. Duszpasterstwo żołnierzy realizuje się dziś na zasadzie osobowych ustaleń związanych z przywróceniem przez Stolicę Apostolską Ordynariatu Polowego w Polsce, którym kieruje osobny biskup polowy, który m.in. w Katowicach erygował parafię wojskową²⁶.

Do realizacji funkcji duszpasterskiej należy również duszpasterstwo zakonów i zgromadzeń zakonnych. Ich celem jest dążenie do doskonałości chrześcijańskiej, w wielu jednak wypadkach zajmują się one również duszpasterstwem. Członkowie zakonów i zgromadzeń męskich są proboszczami, wikarymi, katechetami, pomagają bardzo często sąsiadującym parafiom. Zgromadzeń męskich jest w archidiecezji 12. Członkowie zgromadzeń żeńskich (zgromadzeń tych jest 22) są, obok pracy w swych domach, katechetkami, pracują w Kurii Metropolitalnej, w kancelariach parafialnych, bardzo często spełniają też funkcje organistki. Nowością jest

²⁴ Por. również S. Puchała *40-lecie duszpasterstwa akademickiego w Katowicach*, WDK 55(1987) nr 7, 322–332.

²⁵ Por. referaty wygłoszone na zebraniu Rady Kapłańskiej 16.3.1994 oraz artykuł Br. Dembowskiego, *Eklezjalność grup Odnowy*, WADK 62(1994) nr 3, 126 i 132.

²⁶ Dekret ustanowienia w Katowicach osobnej parafii wojskowej (z załącznikami), WADK 61(1993) nr 2, 62–64.

dla archidiecezji zbudowanie klasztoru Sióstr Karmelitanek Bosych, których kaplicę poświęcił w 1991 r. biskup Damian Zimoń²⁷. Dla zakonów i zgromadzeń zakonnych został w 1922 r. ustanowiony osobny wikariat biskupi. Wikariuszem biskupim został mianowany ks. infułat Romuald Rak.

Jak już wspomnieliśmy, osobny Wydział stanowi dziś Duszpasterstwo Rodzin, wydział dziś bardzo czynny, gdyż oprócz szkolenia „powierników” Wydział zajmuje się poradnictwem rodzinnym i indywidualnym. Pracownicy Wydziału występują często w radiu i telewizji, wygłaszają prelekcje na sesjach naukowych, współpracowali np. bardzo czynnie i z zaangażowaniem przy organizacji Międzynarodowego Kongresu Rodziny itd. Wspomnieć należy o powołanej do życia w 1993 r. Archidiecezjalnej Poradni Adopcyjnej²⁸, która służy informacjami i radą Adopcyjno-Wychowawczemu Ośrodkowi, który w samym tylko okresie od stycznia do sierpnia 1994 przeprowadził 10 adopcji. Ośrodek ten współpracuje z Domami Matki i Dziecka, z oddziałami ginekologicznymi i położniczymi w szpitalach śląskich oraz z Domami Dziecka.

Pozostaje jeszcze jeden Wydział, bez którego nie do pomyślenia jest funkcja pasterska Kościoła, mianowicie Wydział Dobroczynności Chrześcijańskiej, dziś przekształcony po latach prześladowań i przeszkód w związek „Caritas” Diecezji Katowickiej²⁹. Dobroczynność była zawsze solą w oku sił wrogich Kościołowi. Zawsze atakowano najpierw tych, którzy zajmowali się opieką nad ubogimi. Tak było za czasów apostołskich, którzy wybrali pierwszych diakonów dla opieki nad ubogimi (por. Dz 6,4), wybrano wtedy m.in. Szczepana, który stał się pierwszym męczennikiem, tak było w Rzymie, kiedy skazano na śmierć św. Wawrzyńca, tak było za czasów rewolucji francuskiej czy październikowej w 1917, po której Kościół Prawosławny do dziś jeszcze nie reaktywował tej instytucji, która mogłaby się zająć potrzebującymi. Nie dziwimy się więc temu, że jednym z pierwszych ataków na Kościół w Polsce komunistycznej była likwidacja „Związku Caritas”, gdzie skonfiskowane zostały wszystkie szpitale, apteki, cały majątek tego Związku. Tak będzie zawsze, gdy do władzy dojdą elementy ateistyczne i wrogie Kościołowi.

Przedstawienie się dotychczasowych referatów dobroczynności przy poszczególnych Kuriach Diecezjalnych na nową formę pracy nie jest łatwe, chociaż większych trudności nie powinno być. Dotychczasowy Referat Dobroczynności przy Kurii Diecezjalnej w Katowicach może się poszczycić bardzo bogatą działalnością, zwłaszcza przy przyjmowaniu i rozdawaniu darów z zagranicy pochodzących, przy organizowaniu i wybudowaniu ośrodków rehabilitacyjnych dla niepełnosprawnych, przy organizowaniu wakacji letnich dla biednych dzieci, kuchni dla ubogich itd.

²⁷ D. Zimoń, *Przemówienie w czasie poświęcenia kaplicy klasztoru Sióstr Karmelitanek w dniu 5 września 1991*, WDK 59(1991) nr 9, 321–324.

²⁸ Dekret Biskupa Katowickiego nr VDII-1515/93 z dn. 25.3.1993 r.

²⁹ Dekret Biskupa Katowickiego z 12.11.1989, powołujący do istnienia „Caritas Diecezji Katowickiej”, WDK 57(1989) nr 12, 467; Konferencja Episkopatu Polski powołała 10.10.1990 do życia „Caritas Polską”, WDK 58(1990) nr 10, 540.

4. Przechodzimy do omówienia konkretnych zadań duszpasterskich, zalecanych przez *Konstytucję duszpasterską o Kościele w świecie współczesnym*. Chodzi o działalność na polu kultury, w życiu gospodarczo-społecznym i w działalności politycznej.

Jakby na pograniczu ważnych dla Kościoła zadań, wymienionych w punkcie trzecim i tych, które teraz chcemy omówić stoi i uwidacznia się rola katolickich środków społecznego przekazu. Wspomagają one w bardzo poważny sposób duszpasterstwo Kościoła, są też poważnymi wyrazami kultury ogólnoludzkiej i chrześcijańskiej, stając się równocześnie zachętą dla jej krzewienia. Środki te omawiają w odpowiednio od strony Ewangelii naświetlają sprawy gospodarcze i polityczne, stanowiąc dla wiernych doskonałe narzędzie i skarb, z którego oprócz informacji o życiu chrześcijańskim w świecie i w Kościele mogą czerpać myśli, zdarzenia i odpowiednie impulsy dla własnego ich życia.

Na pierwszym miejscu trzeba wskazać na rozwój tego czasopisma, które od przeszło 70 lat służy diecezji, całemu Śląskowi i Polsce. Czasopismem tym jest „Gość Niedzielny”. Historia „Gościa” jest od 1985 r. szczególnie interesująca, w tym bowiem roku nakład wynosił 160.000 egz. wskutek zmniejszania przez władze przydziału papieru. Po 1989 r., kiedy w Polsce powstał wolny rynek prasowy, kiedy trzeba było walczyć o czytelnika i kiedy nastąpił bardzo duży wzrost kosztów papieru i druku, nakład obniżył się o dalsze 10.000 egz. Od tego czasu jednak nakład pisma stopniowo wzrasta, podobnie i jego objętość, osiągając w 1994 r. 32 strony i znowu 200.000 egzemplarzy. Wzrost ten związany jest z powstaniem w ramach pisma tzw. mutacji diecezjalnych. Pierwsza mutacja — katowicka — ukazała się w 6 numerze „Gościa” w 1992 r. W tym samym roku powstały dalsze: opolska, bielsko-żywiecka, gliwicka i kielecka. W następnym roku zaczęto wydawać mutację krakowską i tarnowską, w 1994 r. przybyły mutacje koszalińsko-kołobrzeska i sandomierska. Mutacje mają dwie strony, chociaż mutacje katowicka, krakowska obejmują już cztery strony. Oprócz tych mutacji ukazuje się wersja ogólnopolska.

„Gość” zaczął wydawać również z okazji świąt dla poszczególnych diecezji kolorowe dodatki, ostatnio ukazała się nawet w nakładzie 200.000 egzemplarzy bezpłatna broszurka dołączona do każdego „Gościa”, zatytułowana „Kim są świadkowie Jehowy”. Również kolorowe kalendarze ścienne dołączane są bezpłatnie do jednego z ostatnich numerów roku.

Popularne wśród dzieci jest czasopismo „Mały Gość Niedzielny”, ukazujące się jako miesięcznik o nakładzie 38.000 egzemplarzy³⁰.

Można też mówić o błyskawicznym rozwoju Archidiecezjalnej Drukarni, zlokalizowanej tuż obok gmachu katedry i tam wybudowanej. Budowę rozpoczęto w 1982 r. po otrzymaniu zezwolenia, realizując ją etapami według 5 segmentów, z których pierwszy segment A, ukończono już w następnym, 1983 r. Wmurowano w budynek jeszcze tego roku tablicę pamiątkową poświęconą przez papieża Jana Pawła II w dniu 20 czerwca 1983 r. w czasie jego II pielgrzymki do Polski. Po tym czasie budowano dalsze segmenty: B, C i D; pozostaje do zrealizowania jeszcze segment E. W pomieszczeniach Drukarni zlokalizowano redakcję „Gościa Nie-

³⁰ Informacji udzieliła redakcja „Gościa Niedzielnego”.

dzielnego", w najbliższym czasie będzie przygotowany sklep Księgarni św. Jacka, w dużej zaś sali na parterze odbywają się wykłady i różne inne imprezy diecezjalne.

W 1986 r. Ministerstwo Kultury i Sztuki wydało decyzję zezwalającą na działalność Drukarni. Zakupiono względnie otrzymano dzięki pomocy różnych instytucji zagranicznych maszyny drukarskie i introligatorskie, sprowadzono fotoskład i zaczęto produkcję. Rok 1987 Drukarnia zakończyła produkcją 1.355.620 książek i 1.167.200 druków akcydensowych. Rok 1993 zamknięto produkcją 2.583.215 egzemplarzy książek oraz 10.416.170 druków akcydensowych. Oprócz wydawnictw książkowych Drukarnia składa od roku „Gościa Niedzielnego”, chociaż z braku maszyny rotacyjnej „Gość” musi być drukowany w innej drukarni³¹.

Budowa i organizacja nowej Drukarni zamyka obecnie lukę, jaka powstała przez likwidację przez komunistów Drukarni Katolickiej przy ul. Warszawskiej w Katowicach. Drukarnię tę upaństwowiono zarządzeniem Ministra Przemysłu Lekkiego na początku 1950 r. Był to kolejny, po likwidacji „Caritas” zamach na instytucje kościelne, co spowodowało, że wszelkie wydawnictwa, o ile otrzymano na ich druk i rozpowszechnienie zezwolenie, musiały być drukowane w drukarniach państwowych, co połączone było z ogromnymi trudnościami.

Dzisiaj jednak doświadczamy tego, jak wielkim błogosławieństwem jest posiadanie tego rodzaju bazy poligraficznej, jest ona błogosławieństwem również dla rozwoju diecezji. Ułatwia bowiem wielce wszelkie poczynania duszpasterskie. Bez tej drukarni nie mogłyby na czas ukazać się wspomniane już „Programy duszpasterskie” i inne materiały dla duszpasterstwa, z których ostatnio wspomnieć należy w dwóch tomach wydane **OBRZĘDY BŁOGOSŁAWIENSTW**, księgę stanowiącą dalszą i nową część Rytuału Rzymskiego.

Pozostaje radio i telewizja. Osobna redakcja zajmuje się przygotowaniem programów telewizyjnych i radiowych, przynoszących ciekawe reportaże z życia katolickiego w Archidiecezji Katowickiej. Powstała niedawno nawet rozgłośnia „Radio Maryja Katowice”, nadająca swe programy na częstotliwości fal 69,38 MHz i oddana do użytku przez arcybiskupa Damiana 5.9.1993 r.³² Wszystkie programy przybliżają wiernym życie Kościoła katowickiego i życie Kościoła Powszechnego, otwierając jednocześnie nowe możliwości ewangelizacji w naszych czasach. „Radio Maryja Katowice”, którym kieruje ks. Joachim Oleś, transmituje część programu z ogólnopolskiej stacji, ale i ogólnopolski program, jak i program diecezjalny słuchany jest przez tysiące wiernych, zwłaszcza tych, którzy przykuci są do łóżka lub nie mogą opuścić swego mieszkania.

Wszystko to dokonało się w ostatnich latach prawie że na naszych oczach. Jeszcze do niedawna środki przekazu społecznego szerzyły rozmaite błędy i kłamstwa. Dziś też nie jest lepiej, zważywszy rozdźwięk między wiarą i prawdą a normami moralności chrześcijańskiej. Niemniej

³¹ Informacji udzielił budowniczy i dyrektor Archidiecezjalnej Drukarni w Katowicach, ks. prałat Rudolf Brom.

³² Por. wypowiedź arcybiskupa Damiana Zimonia z okazji poświęcenia stacji „Radio Maryja” w dniu 5.9.1993, a również jego wypowiedzi w dniach 1 i 3 kwietnia 1994, WAD K 62(1994) nr 4, 191 i 192.

oddziaływanie katolickich programów telewizyjnych i audycje radiowe, zwłaszcza „Radio Maryja” jest jakimś przeciwdziałaniem i przeciwwagą dla błędów, dla fałszywie przedstawianej wolności i innych wypaczeń prawdy. Postęp jest tu widoczny.

Dopiero teraz możemy przystąpić do ukazania tego, co dokonało się w ostatnim dziesięcioleciu na tych płaszczyznach, na których dokonuje się życie społeczno-kulturalne, gospodarcze i polityczne.

a) Według *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym* „kultura” jest wszystko to, co człowieka doskonali i przez co człowiek rozwija uzdolnienia swego ducha i ciała (KDK 53). Zagadnienie kultury jest więc zagadnieniem bardzo szerokim. Należą do niego: praca, życie w rodzinie i społeczeństwie, samo dostrzeganie życia człowieka i jego godność, uprawianie ziemi i jej ciągłe doskonalenie, człowiek ma bowiem czynić sobie ziemię poddaną (Rdz 1,28). Ma po prostu współpracować z dziełem Stwórcy, współpracując równocześnie z dziełem Odkupienia człowieka przez Jezusa Chrystusa, co związane jest z ustawicznym odnawianiem życia i kultury człowieka upadłego i z oczyszczaniem, i podnoszeniem obyczajów ludów, przywodząc ciągle do pamięci skarby i przymioty ducha każdego ludu czy wieku. W tym miejscu napotykamy na aspekt historyczny kultury. Aspekt ten znalazł swoje należne miejsce w historii świata, ale, gdy chodzi o diecezję katowicką, dostrzegamy go w działalności archiwum diecezjalnego i w działalności muzeum³³.

Ale tu chodzi o coś więcej niż wspomnienia, pamiątki po kulturze dawnych czasów. Kościół katolicki nieustannie głosi konieczność zachowania kultury w życiu chrześcijanina i stale przypomina o godności człowieka stworzonego na obraz i podobieństwo Boże i o godności chrześcijanina, odkupionego przez Chrystusa. A to, co głosi, należy do tzw. wartości ogólnochrześcijańskich, które równocześnie są wartościami ogólnoludzkimi. Przypominali o tym biskupi polscy całemu narodowi, jak w ramach diecezji czyni to arcybiskup Zimor³⁴. W szczególny sposób eksponowano te wartości w referatach głoszonych w 1993 r. z okazji zawarcia umowy w partnerstwie między diecezjami Essen i Katowice. Słyszeliśmy tam o znaczeniu języka ojczystego i religii w życiu mniejszości językowych, o tradycjach duszpasterskich na Śląsku, o odpowiedzialności chrześcijan za ich zachowanie i rozwój³⁵. Ogromną wartość dla kultury posiadają wydawane u nas programy duszpasterskie. Dla przykładu: Program duszpasterski na rok 1990/91 poświęcony jest w zasadzie kulturze ludzi pracy i samej pracy z wypoczynkiem niedzielnym, również należącym do kultury; program roku 1991/92 poświęcony jest życiu i kulturze młodzieży. Wysuwa on na czoło takie zagadnienia jak: odwaga, czystość, wytrwałość, nauka, szkoła, kształcenie się i doksztalcanie, praca nad sobą itd. A poza programem

³³ H. Pyka, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Archidiecezjalnego w Katowicach w roku 1993*, WADK 62(1994) nr 5, 242—258; H K o w a l c z y k, *Sprawozdanie z działalności archiwum archidiecezji w Katowicach w okresie od czerwca 1992 do maja 1994*, tamże, 258—263.

³⁴ *Biskupi polscy o wartościach chrześcijańskich w życiu społecznym i w życiu narodu*, WADK 61(1993) nr 5, 204—212.

³⁵ Por. *Partnerstwo między diecezjami Essen i Katowice*, WADK 61(1993) nr 11, 489—532.

można spotkać się z odezwaniami biskupa Zimonia w związku z kulturą osobistą związaną ze sportem, w których zaklina wprost kibiców o zachowanie kultury na boiskach³⁶.

Dalszą sprawą należącą do kultury jest troska o zachowanie kultury środowiska, za które odpowiedzialni są wszyscy. Należy tu najpierw przypomnieć sławny, bo pierwszy list pasterski biskupa Damiana o sytuacji ekologicznej na Śląsku, list związany z ogłoszeniem przez Jana Pawła II św. Franciszka z Asyżu patronem wszystkich ekologów (rok 1986), potem jego słowa kierowane w Piekarach do władz i wiernych, nawołując do ratowania zagrożonego środowiska na Śląsku. Tematykę tę podjęli zresztą również biskupi polscy, wzywając w 1989 r. wszystkich odpowiedzialnych do podjęcia decyzji, hamujących lawinowy proces degradacji przyrody i zapoczątkowanie procesu jej odbudowy³⁷.

b) Życie gospodarczo-społeczne jest — po trosce o kulturę — dalszym przedmiotem zainteresowania się diecezji, mając na uwadze zaniedbania i błędy w dziedzinie gospodarki komunistycznej. Ponieważ jednak spraw gospodarczych nie można oddzielać od Ewangelii i społecznej nauki Kościoła, stąd zadaniem wszystkich, jak często biskup Damian przypomina, musi być odnowa moralna społeczeństwa. Chodzi o rzetelność pracy, o usunięcie katastrofy pijaństwa, o pierwszeństwo pracy przed zyskiem, o prymat człowieka nad kapitałem i w ogóle osoby nad rzeczą. Przypominanie tych spraw jest ważne zwłaszcza dziś, kiedy wielu upatruje w gospodarce rynkowej jedyny środek zaradczy na to, co przez 40 lat gnębiło gospodarkę i doprowadziło ją w końcu do ruiny. Niestety, w systemie gospodarki rynkowej też mało słyszymy o samym człowieku. Biskup apeluje więc nie tylko do pracobiorców, ale i do pracodawców, gdyż właśnie oni „muszą odpowiedzieć na oczekiwania swoich pracowników w zakresie akcjonariatu pracowniczego”³⁸. Podobnie jest ze sprawą bezrobocia. Jest to zagadnienie dla wszystkich. O tej nowej klęsce społecznej biskup i kapłani diecezji mówią bardzo często.

c) Zaangażowanie katolików diecezji w życie polityczne należy też do troski pasterskiej. I nie chodzi tu tylko o udział w wyborach do sejmu i innych, chodzi o obowiązek czynnego zaangażowania się w prace polityczne ludzi, którzy, odpowiednio przygotowani, mogliby odpowiednio oddziaływać w partiach politycznych. Zwracają na to uwagę biskupi polscy i sam biskup Damian³⁹, zabiera tu głos specjalnie przez Biskupa powołana Społeczna Rada, którą tworzą duchowni i katolicy świeccy. Zadaniem tej Rady jest m.in. omówienie i zabranie stanowiska wobec aktualnych zagadnień społecznych, jak również prognozowanie i proponowanie zgodnych z katolicką nauką społeczną rozwiązań problemów

³⁶ Odezwy Biskupa Katowickiego w sprawie sportu i zachowania się na boiskach, WDK 58(1990) nr 6 209—211 i WDK 59(1991) nr 3, 86—88.

³⁷ List pasterski Biskupa Katowickiego o sytuacji ekologicznej na Śląsku, z okazji wspomnienia św. Franciszka z Asyżu, WDK 54(1986) nr 9, 15—19, następnie: Słowo wstępne Biskupa Katowickiego na pielgrzymce mężów i młodzieńców w Piekarach Śl. 31.5.1987, WDK 55(1987) nr 5 242—246; List pasterski Episkopatu Polski na temat ochrony środowiska z 2.5.1989, WDK 57(1989) nr 7, 254—258.

³⁸ Homilia Biskupa Katowickiego w Jastrzębiu-Zdroju 2.9.1990, WDK 58(1990) nr 9, 498—501 oraz *Praca nad pracą*, Kazanie biskupa Zimonia na Jasnej Górze 16.9.1990, tamże, 501—504.

³⁹ Słowo biskupów polskich w sprawie wyborów do parlamentu, WDK 59(1991) nr 10, 348—351 i WADK 61(1993) nr 6, 278—282.

gospodarczych i politycznych⁴⁰. Stąd konieczną jest sprawą wykształcenie takiej elity katolickiej, która mogłaby coś w sprawie chrześcijańskich zasad powiedzieć i w prasie, i sejmie czy na forum związków zawodowych. Wydaje się, że powołane do życia Studium Katolickiej Nauki Społecznej i kształcenie świeckich w studiach teologicznych powinno przynieść wkrótce rezultaty w postaci zaangażowania się ich absolwentów w sprawy polityczne i w oddziaływanie w ten sposób na katolików tak często zdezorientowanych w tych sprawach.

Przedstawiliśmy w niniejszym artykule działalność duszpasterską diecezji, dziś już archidiecezji katowickiej, a przedstawiliśmy ją w szerszej płaszczyźnie trzech zasadniczych funkcji Kościoła: nauczycielskiej, kapłańskiej i pasterskiej. Dołączyliśmy tu też postulaty wysuwane przez Konstytucję duszpasterską Soboru Watykańskiego II, a w ślad za nią postulaty Jana Pawła II zawarte w adhortacji apostolskiej Jana Pawła II *Christifideles laici*. Archidiecezja katowicka żyje i się rozwija. Działalność duszpasterska może rzeczywiście poszczycić się dobrymi owocami.

Ale to nie wszystko. Nikt bowiem nie może spoczywać na laurach. Duszpasterstwo takiego „spoczynku” nie zna. Duch Święty bowiem stale ponagla nas do działania dając każdemu możliwość włączenia się nie tylko w dzieło Stwórcy czy w zbawcze dzieło Jezusa Chrystusa, ale właśnie w dzieło rozwoju Królestwa Bożego na ziemi. Na to działanie Ducha Świętego, który stale nas ponagla i daje nieustanne impulsy (por. KDK 11), trzeba każdemu z nas odpowiedzieć i to przez nasze działanie.

⁴⁰ Dekret z 30.5.1987 ustanawiający Radę Społeczną Biskupa Katowickiego, WDK 55(1987) nr 6, 276–277.